

BEVEZETÉS A BÜNTETŐ ANYAGI JOGBA

Olvasólecke

Olvasólecke hossza: 20 perc

Dr. Molnár Erzsébet
adjunktus
SZTE ÁJTK
Bűnügyi Tudományok Intézete

molnare@juris.u-szeged.hu

Skype:
live:.cid.d9241ebc9380219c

A STÁDIUMTAN ALAPJAI

I. BEVEZETÉS

A bűncselekmény megvalósulásának éppúgy szakaszai vannak, ahogyan az más életbeli cselekményeknél is tapasztalható. Kezdetét veszi egy folyamat, egy cselekménysor, amelynek a végén megvalósul a bűncselekmény. A büntetőjog nem értékeli azonban a bűncselekmény megvalósulásához vezető teljes cselekményfolyamatot. Így például ha gondolatban elhatározom, hogy lopni fogok, ám e bűnös gondolatom a külvilágban egyáltalán nem jelenik meg, ennek nincsen büntetőjogi relevanciája. Épp így nincsen büntetőjogi relevanciája annak sem, ha a *lopás* céljából kulcsot hamisítok a lakáshoz, ahonnan az idegen dolgot el kívánom venni. Viszont ha például *rablás* céljából símaszket vásárolok, e tevékenységet már értékeli, szankcionálja a büntetőjog. Ez azt jelenti, hogy alapvetően a jogalkotó dönt arról, hogy a bűncselekményt mely megvalósulási szakaszától rendeli büntetni, azonban feltétel, hogy csak a külvilágban megjelenő magatartás lehet büntetendő (pl. bűnös gondolat nem).

A bűncselekménynek 3 megvalósulási szakasza különíthető el: előkészület, kísérlet, valamint befejezett bűncselekmény.¹

Ahhoz, hogy megértsük, mit jelentenek az egyes stádiumok, tudnunk kell, hogy *mikor válik egy bűncselekmény befejezetté*.

Befejezett a bűncselekmény, ha a törvényi tényállás teljes egészében megvalósul.

Ez azt jelenti, hogy egy bűncselekmény akkor befejezett, hogyha az összes objektív és szubjektív tényállási eleme megvalósul, a Btk.-ban leírt magatartás teljes egészében teljesül, kimerül. Ameddig a törvényi tényállásnak csak részei valósulnak meg, befejezett bűncselekményről nem beszélhetünk.

¹ Létezik egy negyedik stádium is, az ún. bevégeztség, amely olyan bűncselekményeknél definiálható, ahol bűncselekmény által védett érdek elleni támadás a befejezetté válás után is tart, és csak később szűnik meg (ilyen pl. a személyi szabadság megsértése). E stádium ismerete azonban nem tananyag.

II. ELŐKÉSZÜLET

A bűncselekmény első megvalósulási szakasza az előkészület. A Btk. a fogalmát a következőképpen határozza meg:

11. § (1) Ha e törvény külön elrendeli, előkészület miatt büntetendő, aki a bűncselekmény elkövetése céljából az ehhez szükséges vagy ezt könnyítő feltételeket biztosítja, az elkövetésre felhív, ajánlkozik, vállalkozik, vagy a közös elkövetésben megállapodik.

NEM MINDEN BŰNCSELEKMÉNY ELŐKÉSZÜLETE BÜNTETENDŐ. Ha a jogalkotó valamely bűncselekményhez kapcsolódó előkészületi magatartást büntetni rendeli, azt kifejezetten beleírja a Btk-ba.

Pl.

Genetikailag megegyező emberi egyedek létrehozása

174. § (1) Aki orvostudományi kutatás vagy beavatkozás során egymással genetikailag megegyező emberi egyedeket hoz létre, büntett miatt öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Aki az (1) bekezdésben meghatározott bűncselekményre irányuló előkészületet követ el, három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

Az előkészület **NEM TÉNYÁLLÁSSZERŰ**, azaz előkészületi magatartással az elkövető *nem lép be az adott bűncselekmény törvényi tényállásába*, nem valósít meg olyan magatartást, amelyet a tényállás megfogalmaz.

Ötféle magatartás valósíthat meg előkészületet:

- bűncselekmény elkövetésére felhívás: rábírnai törekvés arra, hogy más személy (a felhívás címzettje) bűncselekményt kövessen el
- bűncselekmény elkövetésére ajánlkozás: a bűncselekmény elkövetésére való kínákozás, önmaga saját akaratból történő felkínálása
- bűncselekmény elkövetésére vállalkozás: aki a bűncselekmény elkövetésére való felhívást elfogadja
- bűncselekmény elkövetésében való közös megállapodás
- bűncselekmény elkövetéséhez szükséges vagy azt könnyítő feltételek biztosítása: generálklauzula, olyan tevékenységek, tipikusan elkövetési eszközök beszerzése értendő alatta, amelyek az előbbi négy magatartás alá nem sorolhatók be

Az előkészület **CÉLZATOS** magatartás. Ez azt jelenti, hogy a fenti 5 magatartás csak akkor tekinthető előkészületnek, **ha azt meghatározott bűncselekmény céljából fejt ki az elkövető**. A célzat alapján tudjuk elkülöníteni a büntetendő előkészületet a teljesen hétköznapi emberi magatartásoktól [pl. patkánymérget vásárolni nem tiltott magatartás, viszont abban a pillanatban, hogy ezt emberölés elkövetése céljából teszem, büntetendő előkészületté válik – lásd: Btk. 160. § (3) bekezdés]

III. KÍSÉRLET

A bűncselekmény második megvalósulási szakasza a kísérlet, amelyről a következőképpen rendelkezik a Btk.:

10. § (1) Kísérlet miatt büntetendő, aki a szándékos bűncselekmény elkövetését megkezdi, de nem fejezi be.

Az előkészülettel szemben a kísérlete főszabály szerint minden bűncselekménynek büntetendő, éppen azért a kísérlet büntetendőségére vonatkozó kitéltet nem találunk az egyes bűncselekményi tényállásoknál. Vannak bűncselekmények, amelyek esetében a kísérlet *fogalmilag kizárt*. Ahogyan azt a kísérlet fogalmából is láthatják, ilyenek pl. a gondatlan bűncselekmények. Ezeknek csak befejezett stádiumuk létezik.

A) MIT JELENT AZ ELKÖVETÉS MEGKEZDÉSE, DE BE NEM FEJEZÉSE?

A bűncselekmény elkövetésének *megkezdése* azt jelenti, hogy az elkövető olyan magatartást fejt ki, amelyet az adott bűncselekmény törvényi tényállása megfogalmaz. A *be nem fejezés* pedig azt jelenti, hogy ugyan megvalósult tényállásszerű magatartás, ám az elkövető vagy nem az összes olyan magatartást valósította meg, amely a bűncselekmény befejezetté válásához szükséges, vagy egyéb tényállási elem – pl. eredmény – nem valósult meg.

P11:

Szexuális kényszerítés

196. § (1) Aki mást szexuális cselekményre vagy annak eltérésére kényszerít, büntett miatt egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

A szexuális kényszerítés tényállásának két, konjunktív elkövetési magatartása van, amelyek egymással eszköz-cél viszonyban állnak. Az egyik magatartás a kényszerítés (fenyegetés), a másik pedig a szexuális cselekmény kifejtése. Ahhoz, hogy a bűncselekmény befejezett legyen, mindkét magatartásnak meg kell valósulnia. Amennyiben az elkövető szexuális cselekmény végzése céljából megfenyegeti a passzív alanyt (pl. ha nem fekszel le velem, kirúglak a munkahelyedről), de a szexuális cselekményre nem kerül sor, úgy e bűncselekmény kísérlete valósul meg.

A tettes *megkezdte* a bűncselekmény elkövetését az egyik tényállásszerű elkövetési magatartás (kényszerítés) kifejtésével, de *nem fejezte be*, mert a szexuális cselekményre nem került sor.

P12:

Kényszerítés

195. § Aki mást erőszakkal vagy fenyegetéssel arra kényszerít, hogy valamit tegyen, ne tegyen vagy eltűnjön, és ezzel jelentős érdeksérelmet okoz, ha más bűncselekmény nem valósul meg, büntetett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

A kényszerítés bűncselekménynek egy elkövetési magatartása van. Viszont ellentétben a szexuális kényszerítés tényállásával, e bűncselekménynek van eredménye. Azaz ez a tényállás akkor válik befejezetté, ha az eredmény az elkövetési magatartással okozati összefüggésben bekövetkezik.

Az elkövető a kényszerítő magatartás kifejtésével kezdi meg a bűncselekmény elkövetését, azaz e magatartás kifejtésével belép a törvényi tényállásba. Egészen addig azonban, amíg a jelentős érdeksérelem nem következik be, a bűncselekmény kísérleti stádiumban marad.

A tettes megfenyegeti élettársát, hogy ha szakít vele, akkor öngyilkos lesz. Az élettárs e fenyegetés hatására marad együtt párjával, akivel ő már nem szeretne egyébként együtt élni. Ez utóbbi mozzanat lesz a jelentős érdeksérelem, ekkor lesz a kényszerítés befejezett. Ha azonban az élettárs a fenyegetés ellenére is párja elhagyása mellett dönt, akkor a kényszerítés kísérleti stádiumban marad.

B) HOGYAN BÜNTETENDŐ A KÍSÉRLET?

Kísérlet esetén az elkövető szándéka a BEFEJEZETT BŰNCSELEKMÉNY MEGVALÓSÍTÁSÁRA IRÁNYUL.

A kísérleti stádiumban rekedt bűncselekmény ugyanazon büntetési tételkerettel fenyegetett, mint a befejezett bűncselekmény, azonban a bírónak lehetősége van arra, hogy a tényállásnál meghatározott tételkeretnél enyhébb szankciót alkalmazzon. [lásd: Btk. 82. § (4) bekezdés]

10. § (2) A kísérletre a befejezett bűncselekmény büntetési tételét kell alkalmazni.

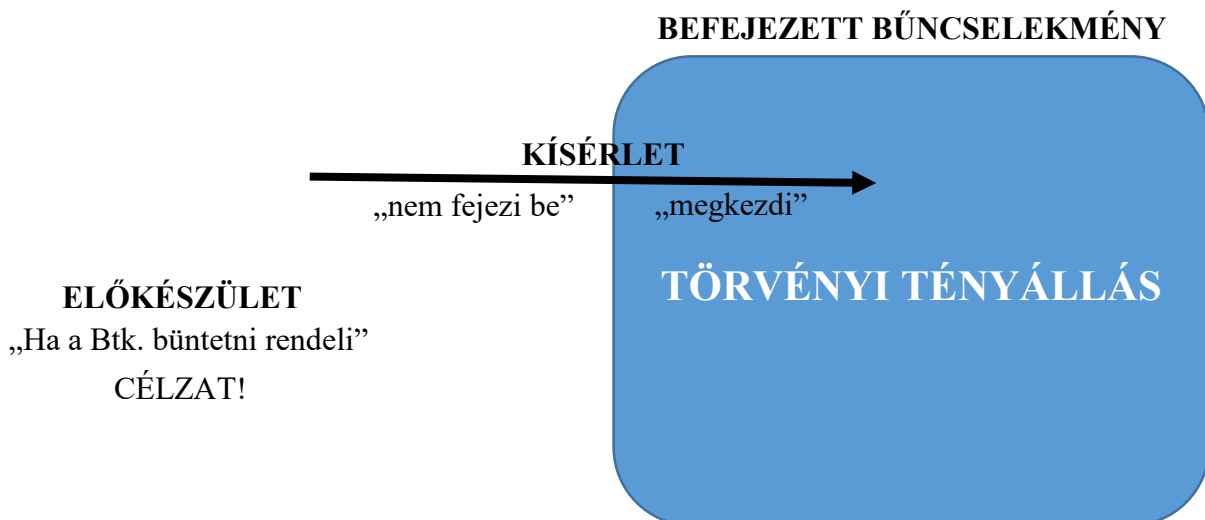
IV. AZ EGYES STÁDIUMOK EGYMÁSTÓL VALÓ ELHATÁROLÁSA

Az eddigiekben megismerkedhettek az egyes stádiumok jelentésével. Láthatták, mikor mondjuk azt, hogy egy bűncselekmény befejezett, mikor reked kísérleti stádiumban, valamint mit jelent az előkészületi stádium.

Az alábbiakban összefoglaló jelleggel azzal foglalkozunk, hogyan kell egymástól ezeket a stádiumokat elméletben és gyakorlatban elhatárolni, azaz mi az irányadó vizsgálati szempont ahhoz, hogy megállapíthassuk, vajon valamely emberi magatartás valamely bűncselekmény előkészületének, vagy kísérletének minősül.

A) MI AZ ELHATÁROLÁS ALAPJA?

Röviden megfogalmazva az elhatárolás alapja a bűncselekmény TÖRVÉNYI TÉNYÁLLÁSA

Az ábra szemlélteti, hogy

- amennyiben a tettes teljes egészében megvalósítja a törvényi tényállást, úgy a bűncselekmény befejezett
- ha a tettes BELÉP magatartásával a törvényi tényállásba, de NEM MERÍTI KI azt, akkor a bűncselekmény kísérleti stádiumban marad
- ha törvényi tényálláson kívüli magatartást fejt ki a törvényi tényállás megvalósítása (azaz a bűncselekmény elkövetés) CÉLJÁBÓL, akkor előkészületről beszélünk, FELTÉVE, hogy az adott bűncselekmény előkészülete büntetendő.

A törvényi tényállás elhatárolási ismérvként kezelése egy rendkívül objektív mérce. Emiatt elképzelhető, hogy ugyanazon emberi magatartás az egyik tényállás esetében már kísérletnek minősíthető, még másik tényállás esetében csak előkészületnek (ahol vizsgálni kell pluszban a büntetendőséget).

[Vö. Védekezésre képtelen állapotba helyezés a szexuális erőszak (Btk. 197. §), valamint a rablás tényállása (Btk. 365. §) estén.]

Önellenőrző kérdések és gyakorlófeladatok

Önellenőrző kérdések:

1. Sorolja fel a bűncselekmény megvalósulási szakaszait, megfelelő sorrendben!
2. Hogyan határoljuk el egymástól a bűncselekmény egyes stádiumait? Mi a fő elhatároló ismérv?
3. Milyen feltételek megvalósulása estén büntetendő valamely bűncselekmény előkészülete?
4. Mit jelent az, hogy az előkészület célzatos?
5. Melyik vagy melyek a tényállásszerző stádium/stádiumok?
6. Hogyan büntetendő a kísérleti stádiumban rekedt bűncselekmény?
7. Kísérlet esetén mire irányul az elkövető szándéka?
8. Mikor befejezett a bűncselekmény?

Gyakorlófeladatok:

1. Keressen olyan bűncselekményeket, amelyeknek büntetendő az előkészülete!
2. Milyen stádiumban valósul meg a szexuális erőszak [Btk. 197. § (1) bekezdés b) pont], ha a tettes a passzív alanyt *védekezésre képtelen állapotba helyezi*?
3. Milyen stádiumban valósul meg a rablás [Btk. 365. § (1) bekezdés b) pont], ha a tettes a passzív alanyt *védekezésre képtelen állapotba helyezi*?

Ajánlott irodalom:

- Nagy Ferenc: Anyagi büntetőjog. Alapvetések és a bűncselekmény tana. Iurisperitus Kiadó. Szeged, 2020.

